

Litterära strövtåg i Halland

Han har gula skor och fladdrande byxor, han är tjock men klär sig elegant, han har en vacker hustru och han har nyss funnit gud.

Just nu kommer han från sparbanken och sneddar över torget på väg till fästningsterrassen och Marika.

Att han har funnit Gud kan man inte se på honom. Folk som har med Gud att skaffa i den här stan har svarta kläder och en dyster uppsyn, och har aldrig så svart hår, så mörka ögon och så gulaktig hy som Ludvig Nordström har. Många tror att han är jude, ja t o m zigenare. Han gör ett främmande intryck.

Det gör också Marika, men hon har ingenting med Gud att göra, fast hon är katolik och så fort han tänker på henne, ser han hennes mun och ögon framför sig. Hon är gjord för njutning, för att ligga slapp och tillfredsställd och sedan vara lugn och kall.

Den munnen och det intellektet! Det gick inte ihop.

Hon ser inga syner som han gör, hon har inga upplevelser som han har, hon har aldrig sett den osynliga staden sväva över den synliga, men hon har erfarenheter, hon har kunskap. Han avskyr och älskar henne, han blev man genom henne, han blev fri och han blev fången. Kommer du en gång riktigt i klorna på en kvinna är du förlorad, hade gamle Nordhammare sagt till sin son.

Nordhammare hörde till Öbacka som var en liten stad, och den hade han kartlagt, och vad som hände i Öbacka hände i världen. Det var hans upptäckt! Från Öbacka kunde han nysta upp tillvaron. Ingen författare hade fått ett så gigantiskt ämne i sin hand som Ludvig Nordström just har fått, och han skriver i sin dagbok: "Det totalistiska livet har vaknat definitivt i mig."

Så var han på väg bort från det personliga och individuella som bara var död och skit, om man lyfte upp det isolerat, men var Gud själv, om man såg det i sitt sammanhang, och det var där man skulle se det: som en del av det hela, och då skulle man se Gud, inte i kyrkor och kapell, men mitt ute i livet, i arbetet, i handling, i kommersen här på torget. Där pengar klirrar där talar Gud, det är lika säkert som att man hittar den svenska själen inte i visor och poem utan i kommunallagarna.

Man hittar den här på torget. Vilka figurer han har omkring sig! Varenda en är en historia, och där ligger problemet. Han är författare och älskar krumelurer, men nu måste han berätta om Det Stora Allmänna så att människorna förstår hans budskap utan att ha tråkigt. Han är färdig med Landsortsbohème och krumelurer, han är framme hos Platon och utsikten över det stora vida havet, när han just nu sneddar över torget i Varberg en julidag 1916.

Det är en underlig stad, kyrkklockor ringer stup i ett, gummor i svarta hucklen dyker upp. Det är inte hans färg, han har gula skor och tänker på en röd tulpan han såg som pojke, och som visade en ny värld. Då läste han Apokalypsen för första gången. Det var krafter och väldigheter, och det var långt uppe i norr, där han växte upp. Nu går han i en stenknackarstad, men krafterna och väldigheterna ser han överallt.

De finns också här på torget, där sparbanken ligger som ett slott och Grand Hotel som en borg och kyrkan bara är ett minnesmärke.

Livet finns ute på torget.

Borta vid banken säljer man kött, han har sett härliga pastejer och aladåber, gungande syltor och stora korvar. Det dånar över hela torget när en kraftig charkuterist klyver köttet med yxa på en huggkubb. Runt brännvinsringen håller krumelurerna till, dagdrivare och original, och där står också bondgummor och säljer höns och ägg, smör och ost. Karamellförsäljare visar sina ingefärskarameller, sin pepparmint och marmelad, och uppe vid kyrkan står knallarna, de kommer ända från Borås, Rydboholm och Mölnlycke med klutar av alla slag.

Det klirrar av pengar, och de är inte onda utan goda. Här säljer man mest egna varor, här är ännu lite medeltid. Han tänker på varuhuset som skall komma med de stora nya marknaderna, där företagen är mångnationella och människan blir lyft in i de stora sammanhangen. Det dröjer, men det måste komma, och han längtar dit. Då är man inte liberal eller socialist eller konservativ, då är man en bra karl eller en lymmel, och bra karlar arbetar ihop och håller Sverige i gång, så att alla hamnar i totalismen.

Nu ser han den osynliga staden sväva över torget, han ser varuhuset resa sig, trusterna ta över och evigheten vila inne i nuet, och han

vet att han skall berätta om Missionsbokhandlaren som tuggade sina naglar, om Döda världar i samhällsrymden och om Petter Svensk och den nya världen som kommer att födas och som snart är verklighet. Det är Världsstaden, och han är dess profet. Han är inte längre en författare, han är en skald, en visionär, folkets, nationens, mänsklighetens öga.

På fästningsterrassen sitter Marika Stiernstedt. Hon har fått ett bord med ryggen mot musikalkoven och fästningsvallen. Hon ser ut över havet och tänker på sitt första hav, när hon som liten flicka i Helsingborg såg Sundet med vita segel mitt i solskenet.

Det var det första havet!

Det andra var i Nizza med palmer och olivträd och vågor som slog mot sandstranden. Där var träden inte gröna som här utan grå, och klipporna var inte grå som här utan röda, där fanns inga tallar men kaktusar, fikonsträd och rosensnår. Där var allt så annorlunda och hon kände sig hemma. Där nere har livet alltid övertag, tänker hon, här är det satt på undantag.

Hon hör till södern. Och Albert Engström har en gång tecknat henne med stora svarta ögon och med pupiller som halvmånar. Hon har aldrig gått i svensk skola, hon är katolik och har fått sin uppfostran i Frankrike. Hennes mor kommer från en polskserbisk släkt och hennes far är överste i Uppsala och har tjänstgjort hos Oskar II. Därför har hon dansat på slottet, och Oskar II har stannat och talat med henne. Hon har varit gift med en hygglig men illitterat baron, och när hon gifte sig var hon klädd i violett sammet.

I Paris har hon hälsat på Strindberg. Hon gick upp till honom och lämnade en bukett syrener, och då han fick veta att Balzacs polska hustru var hennes mormors moster blev han intresserad. Han beundrade Balzac och var svag för personliga förbindelser.

Från Paris – och långt senare än mötet med Strindberg – skrev hon till Ludvig Nordström, och så hade deras kärlek börjat, och hon hade blivit gift med den nye författare som stod närmast Strindberg.

Hon ser sig omkring på serveringen och alla lägger märke till henne.

Nu kommer Ludvig Nordström och slår sig ner hos Marika Stiernstedt. Det är ett omaka par, de har varit gifta sedan oktober 1909, det

har varit upp och ner i äktenskapet, men just nu är det stiltje en julidag 1916 på fästningsterrassen i Varberg, då slaget vid Somme rasar borta på Västfronten. Kriget har fört dem närmare. De håller båda på västmakterna, han på England och hon på Frankrike.

De ser Skrivareklippan och Getterön och öppna havet, och Skrivareklippan är ett utropstecken där det stänker och skummar.

Här går en gräns. Här slutar ett hav och börjar ett annat. Här slutar klippor och skär och börjar sandstränder och strandängar, här slutar en värld som börjat vid Murmansk och öppnar sig en annan som går till Biscaya.

De är ett omaka par. De sitter vid en gräns och han är norr och hon är söder. Han tänker på Öbacka och Nordingrå och åker upp till Norrland för att få näring. Hon tänker på godsen i Vitryssland och klostret i Frankrike och åker till Paris för att hämta styrka.

De är ett omaka par. Hon är aristokrat, han är simpel. Hon är förnuft och han är mystik. Hon kan tala till folk, ta människor och leda möten. Han är bullrande och vital på ytan men bottenfrusen på djupet. Hon är kylig till det yttre, men ögonen skvallrar om värme. Hon är individualist, han talar om samarbete. Han älskar idéer och hon människor.

De är ett omaka par. Hon är ordning och han är kaos, och de älskar varandra.

De sitter i den varma vinden från havet; de sitter i varmstråket, och Marika säger helt plötsligt, att erotik är sjukdom. Hon har skrivit om det sjaskiga i kärleken och säger sakta: Människor solkar ner varandra.

Han vet att han vill skriva om det mesta men aldrig om erotik, och han känner att de är överens. Antingen tror man på Gud eller njutningen har han nyss skrivit, och Gud är det stora sammanhanget, och dit hör de två, som sitter i det varma vindstråket, där norr och söder möts, och de ser Skrivareklippan där ute, och de är två skrivare, som vilar i den varma vinden och känner, att de hör ihop just nu en sommardag 1916 på fästningsterrassen i Varberg.

Erik Lundberg

Hallandsposten 4/7 1977. (Texten är förkortad)